

הסידות בפרשה

הרב יצחק שפירא

פרשת לך-לך

”לך אתן את הארץ הזו לרשתה”

ה' בתחילה מבטיח את הארץ לזרעו של אברהם אבינו, לאחר מכן לאברהם אבינו עצמו, ולבסוף, בברית בין הבתרים, נותן את הארץ לאברהם אבינו כירושה ולא רק כמתנה.

שלום לידידינו היקרים!

כאשר אברהם אבינו יוצא ממצרים בדרכו חזרה לארץ ישראל, הוא יוצא עם רכוש רב שהוא קיבל מפרעה מלך מצרים. ”ואברם כבד מאוד במקנה בכסף ובזהב”. לעומת זאת, לאחר שאברהם אבינו מנצח את ארבעת המלכים, אברהם אבינו לא מוכן לקחת ממלך סדום כלום. ”אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך, ולא תאמר אני העשרתי את אברם”.

אם אברהם אבינו קיבל הרבה כסף מפרעה, למה הוא לא היה מוכן לקבל ממלך סדום?

לפני שנענה על השאלה הזו, נשאל שאלה נוספת:

בתחילת הפרשה, כאשר אברהם אבינו מגיע לארץ ישראל ובונה מזבח בשכם, ה' מבטיח לו ”לזרעך אתן את הארץ הזאת”. אחר כך, לאחר שאברהם אבינו נפרד מלוט, ה' מבטיח לו ”לך אתן את הארץ הזו”. למה בתחילה ה' הבטיח את ארץ ישראל לזרעו של אברהם, ורק לאחר מכן הבטיח את הארץ לאברהם אבינו עצמו?

כל הארץ של הקדוש ברוך הוא

ברש"י הראשון בתורה רש"י מסביר למה התורה התחילה מסיפור בריאת העולם: ”שאם יאמרו אומות העולם לישראל, ליסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו”. ה' ברא את העולם על מנת שיבואו בני אדם ויכירו בכך ש”כל הארץ של הקב"ה היא”. הוא הסתיר את עצמו, כי הוא רצה שבני האדם יגלו שהארץ היא של ה'.

ה' רוצה שהאמונה בו תהיה ממשית ולא תיאורטית. אם יש קשר בין ה' לאדם, הקשר הזה צריך להתממש במציאות הגשמית, ולא להישאר בראש בלבד. לכן הוא מבטיח לאברהם

אבינו ולזרעו את ארץ ישראל, ורוצה שעם ישראל יגלה לעולם כולו "שכל הארץ של הקב"ה היא".

זו הסיבה שה' קודם כורת עם אברהם ברית על הארץ, ורק לאחר מכן כורת אתו ברית על כך שה' יהיה לו לאלקים. בתחילה ה' מבטיח לאברהם אבינו את הארץ, לאחר מכן, בברית בן הבתרים ה' כורת עם אברהם ברית על הארץ, ורק בסוף הפרשה, כאשר הוא מצווה אותו על ברית מילה, ה' כורת איתו ברית "להיות לך לאלקים ולזרעך אחריך".

אברהם אבינו, פרעה, ולוט

פרעה מלך מצרים הוא אחד האנשים הכי רחוקים מההכרה שכל הארץ היא של הקדוש ברוך הוא. ה' אומר "כי לי הארץ", ולעומת זאת פרעה אומר "לי יאורי ואני עשיתיני". כאשר פרעה נותן לאברהם מתנות רבות ורכוש רב, אברהם אבינו רואה בכל דבר שיוצא מתחת ידי פרעה מציאות שה' נהיה גלוי בה. ממצאות אטומה, שנראית כאילו היא קיימת בפני עצמה, הרכוש הופך להיות בידיים של אברהם אבינו מציאות שמגלה ש"כל הארץ של הקב"ה היא".

אברהם אבינו הולך בארץ לארכה ולרחבה, וקורא בשם ה' א-ל עולם. העולם הוא של ה', ואברהם אבינו הולך ממקום למקום כדי לפרסם זאת. הוא לא מתייחס לרכוש שהוא מקבל מפרעה מלך מצרים כרכוש שלו, ולא מתייחס לארץ שה' הבטיח לו כרכוש שלו, אלא "כל הארץ של הקדוש ברוך הוא היא, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו". כיוון שעדיין "הכנעני אז בארץ" - אברהם אבינו לא משתמש בארץ כאילו היא שלו. הארץ היא של ה', וה' עדיין לא נתן לו אותה בפועל. לעומת זאת לוט משתמש ברכוש שהוא קיבל מפרעה כאילו הוא הרכוש שלו. הרועים של לוט רבים עם הרועים של אברהם אבינו מתוך תחושה שהארץ היא שלהם, והרכוש שהם קיבלו מפרעה הוא שלהם. לוט לא זוכר שכל הרכוש שלו הוא מכך שהוא הולך עם אברם "וגם ללוט ההולך את אברם היה צאן ובקר ואוהלים", ואברהם אבינו גם לא טורח להזכיר לו זאת. לוט גם לא זוכר שהארץ שיש לו עכשיו בשביל המרעה היא בזכות אברהם, שהרי אברהם הביא את לוט לארץ, והארץ הובטחה לאברהם, ואברהם אבינו לא טורח להזכיר לו גם את זה. מי שחושב שהרכוש שיש לו הוא רכוש שלו - אברהם אבינו מעדיף להיפרד ממנו, כי אחרת הוא לא יוכל לגלות שהארץ היא של ה'.

לכן "אחרי היפרד לוט מעמו" ה' מתגלה לאברהם ואומר לו "לך אתן את הארץ הזו". בתחילה ה' אמר לאברהם אבינו "לזרעך אתן את הארץ הזו", כלומר למי שיהיה ראוי לכך במשך הדורות. מי מזרעך שיכיר בכך ש"כל הארץ היא של הקב"ה" הארץ תינתן לו, ומי שלא יכיר בכך יגידו גם לו "לזרעך נתתי את הארץ הזו". אבל לאחר שאברהם אבינו הוכיח במעשיו שהוא לא זוקף את הרכוש ואת הארץ לעצמו, ולאחר שהוא נפרד מלוט, ה' יכול להגיד "לך אתן את הארץ הזו", בלי שיהיה חשש שזה יגרום לאברהם אבינו לשכוח ש"לי כל הארץ".

אברהם אבינו ומלך סדום

לעומת הרכוש שאברהם אבינו מקבל מפרעה, ממלך סדום אברהם אבינו לא מוכן לקבל כלום. הבעיה בתפיסת הרכוש של סדום שונה מהבעיה בתפיסת הרכוש של פרעה מלך מצרים: אצל פרעה מלך מצרים הבעיה היא שהוא חושב שהכל שלו. לעומת זאת בסדום מכירים בכך שלכל אחד יש רכוש משלו - "שלי שלי ושלך שלך... יש אומרים זו מידת סדום" - וזו בדיוק הבעיה שלהם. מבחינת אנשי סדום ומלך סדום מה שיש לאחד הוא שלו בלבד, ולא שייך לתת לאחרים.

לכן ממלך סדום אברהם אבינו לא היה מוכן לקבל כלום. אברהם אבינו הלך להציל את לוט בן אחיו, ואתו את כל אנשי סדום, מתוך התמסרות גמורה לעשות עם הזולת חסד חינוך. אברהם אבינו לא עשה זאת בשביל לקבל רכוש, ולא רצה לתת למלך סדום תחושה שהוא הציל אותם בשביל רכוש. להיפך, אברהם אבינו רצה להדגיש שהוא לא עשה זאת בשביל תמורה, כי תפיסת הרכוש שלו לא בנויה על "שלי שלי ושלך שלך", אלא על "שלי שלך ושלך שלך". הוא נותן למלך סדום, ולא רוצה לקבל דבר בתמורה.

ארץ ישראל כירושה ולא רק כמתנה

כיוון שאברהם אבינו מגלה עוד שלב בתפיסת הרכוש שלו, גם הבטחת הארץ מתקדמת בעוד שלב. כך בברית בין הבתרים ה' אומר לאברהם אבינו "לך אתן את הארץ הזו לרשתה". ה' לא נותן לאברהם אבינו את הארץ רק כמתנה, אלא נותן לו אותה כירושה. מתנה תלויה ברצונו של הנותן בלבד, ולעומת זאת ירושה עוברת בדרך הטבע מאבא לבן, ובברית בין הבתרים ה' אומר לאברהם אבינו שהארץ היא שלו כירושה ולא רק כמתנה.

הבן יורש את אבא שלו, וזה מראה שהאבא נותן לילד את כל מה שיש לו בלי חשבון. הירושה מגלה שכל מה שיש לאבא הוא נותן לילד שלו. כלומר קשר בין הורים וילדים הוא קשר של "שלי שלך ושלך שלך". ההורים נותנים לילד את כל מה שיש להם, והילד מקבל מהם בירושה את התכונה הזו, לרצות גם הוא להתחתן ולהוליד ילדים, ולתת להם את כל מה שיש לו.

כאשר אברהם אבינו אומר למלך סדום שהוא לא מוכן לקחת רכוש תמורת החסד שהוא עשה איתו, ה' נותן לו את ארץ ישראל בירושה. ה' נותן לאברהם אבינו, כי הוא יודע שאברהם אבינו הוא איש של חסד ונתינה, וכאשר נותנים לו משהו, זה לא גורם לו להיות אנוכי, אלא אדרבה להיות נדיב, ולחפש למי אפשר לעזור. ממילא גם כאשר הוא יקבל את ארץ ישראל זה לא יגרום לו להיות שקוע בקרקע ולא לשים לב לאחרים, אלא אדרבה, דווקא מה שהוא מקבל יגרום לו לחפש לעזור לכולם ולגלות לכולם את שם ה'.

שבת שלום!

בית 'עוד יוסף חי'

